

Kimdir Bu Herkes?

“Yaptığımızı bir başka budalânın bunları sizden beklediğini düşündüğünüz için yapıyorsanız, onun sizden bunları beklemesi de, sizin ondan böyle bir beklentide olmanızı umduğunuzu sanmasından ileri geliyorsa, sonunda herkes kimsenin istemediği şeyleri yapar ve böylece ortaya budalaca bir durum çıkar.”

George Bernard Shaw

Herkesin bir kişiliği var. Herkes bir fikri olduğuna inanıyor. Herkes bildiğini, anladığını, sorunları kendisinin çözebileceğini, biricik, özel ve akıllı olduğunu düşünüyor. Herkes düşünüyor. Aslında herkes, “herkesin ne düşüneceğini” düşünüyor.

Hayatım boyunca “herkes ne der” diye dertlenen o herkesten birileriyle pek çok yerde karşılaştım. Ama bilhassa askerde karşılaştığım o herkesten birini hiç unutmam. Eğitim alanında canı sıkılan bir astsubaydı kendisi ve ipe dizilmiş yeşil boncuklar gibi sıralanmış biz acemi askerlere tek tek mesleğimizi sorarak kendince eğleniyordu. Bana mesleğimi sorduğunda, “sosyolog”dan pek bir şey anlamamış olsa gerek ki yeniden ne iş yaptığımı sordu. Biraz sıkıldığım, biraz üşüdüğüm ve bolca da aksiliğim üzerimde olduğundan “toplum hakkında düşünürüm,” diyerek kestirip attım. Keyiflenen astsubayın evvelâ yüzünde aptalca bir sırıtış belirdi, ardından keyifle “bunun için sana para mı veriyorlar, benim pek çok düşüncem var,” diyerek kahkahayı bastı. Zekâ açısından ne kadar eşit değilsek, askerî hiyerarşi açısından da o kadar eşitsizdik. Bu sebeple ona hiçbir zaman George Bernard Shaw’un “İnsanlar yılda iki veya üç kez düşünür, ben ayda iki veya üç kez düşündüğüm için bu kadar meşhürüm,” dediğini söylemedim. İnsanlara en zor gelen şeyin “düşünmek” olduğunu, insanların düşündüklerini sandıkları çoğu şeyin herkesin müşterek yanılığısından başka bir şey olmadığını da söylemedim.

Düşünmek, herkesin ne düşüneceğini ve diyeceğini hiç düşünmeden, kimsenin düşünmeye değer bulmadığı bir meseleyi, zamanın veya evrenin dama tahtasındaki bir hamleyi, başkalarının görmediği bir zaviyeden yeniden ele almak ve değerlendirmektir. Ezberlerin konforuyla perdelenmiş temeldeki gerçekleri arayıp bulmak için çabalamaktır. Hayatı boyunca aldığı emirlere göre veya hayatı boyunca sadece emirler vererek yaşayan birinin bunu kavrayamayacağı aşikârdır. Taklit

edivermenin, ters düşmemenin, zıppıktılık yapmamanın kolaycılığının aksine, düşünmek ve düşünmeye alışmak zor iştir.

Düşünmek zamanı ve mekânı planladığı gibi estetize de eder. Çarpık kentleşme denilen şey, insan ömrünün geri getirilemez saatlerinin trafikte heba edildiği devasa bir çirkinlik olduğu ölçüde o toplumun asıl önceliğinin düşünmek olmadığına delalettir. Kentsel dönüşümden rant kapmak veya yan odanın duvarını yıkarak salonu genişletmek hiç kuşkusuz bir maharettir lâkin akıllıca değildir. Kısa vadede en az çabayla maksimum çıkar sağlama arzusu kurnazlıktır. Kurnazlıklarıyla övünen toplumlar ise hiç bedel ödemedi gerçekte madik attıklarına inanarak aslında kendi kendilerini kazıklayıp soyarlar. Çünkü orada herkes, işini bilen herkesin yolunu bulduğunu görür. Herkesin tek derdi, herkesin “enayi” demediği biri olmaktır.

Herkes, herkesin hayranlığını kazanmak peşindedir. Bunun için de herkesin bir kişiliği vardır. Fakat kişiliği mesleğinde, uğraşında, hobisinde, tutkusunda sergilemek zor olduğundan, herkes kişiliğini bir başka kişiliğe terslenerek göstermek mecburiyetinde kalır. Bütün o “Sen benim kim olduğumu biliyor musun,” “Beni başkalarıyla bir tutma,” “Allahtan başka kimseden korkmam,” “Geçen yine Beyefendiyle oturuyoruz,” dayılanmaları arasında herkes kişiliğini diğer herkese selam vermeden, teşekkür etmeden, özür dilemeden ispatlamanın yarışındadır.

Herkesin kişiliği olan toplumlarda insanın kişiliğiyle herkesten ayırt edilmesi o kadar zordur ki makam ve pozisyonlar kişiliğin kendisi sanılmaya başlar. Meselâ yıllar evvel üniversitedeyken bir toplantıda kişilikli bir rektör; yardımcılarının, dekanın ve bölümden bazı öğretim üyelerinin arasında herkesi hayran bırakacak kişiliğini göstermek için bana şöyle demişti: “Gökhan Hocam, ben koskoca bir rektörüm ama sabah kahvaltı masasında liseye giden oğlum bile beni eleştirebiliyor.” Herkesin kişilik sahibi olduğu iddiasındaki toplumlar, maalesef en kişilikli toplumlar olamıyor ama herkesin rektör olabildiği toplumlar, herkesin her şey olabileceğine inandığından olsa gerek La Fontaine’in öküzü öykünen kurbağası gibi şişindikçe şişiniyor.

“Ölmeye ölmeye ölmeye geldik” diye bir ağızdan bağırarak, gençliğin tembel ve zirzop olduğunu söyleyen, ülkenin muasır medeniyetler seviyesine yükselebilmesi için evvelâ ahlâkın düzelmesi gerektiğini savunan, gücünün yettiğine üst perdeden

dayılanırken gücünün yetmediğini daima uysalca alttan alan ve köprüyü geçene kadar ayıya dayı diyen de işte hep bu referans gösterilen “herkes”tir. Yaşamın kutsallığını, gençliğin dinamizmini, ahlâkın içini öyle her kafasına esenin gönlünce dolduramayacağını, asıl maharetin kendinden güçlüye karşı sözünü esirgememek ve köprüyü bir başına geçmek olduğunu OECD verilerine göre %40’ının daha okuduğunu anlayamadığı bu “herkes”e anlatmak mümkün değildir. Oysa her şeyi bildiğinden emin olan o “herkes” de mutsuzluk, geçim sıkıntısı ve adam yerine konmamak batağında debelenmektedir. Demek ki “herkes”in her doğrusunun, yine o aynı “herkes”e pek bir faydası yoktur.

Oysa asıl mesele, seni herkes gibi yapmaya çalışan bir toplumda, herkesin çok da matah bir şey olmadığını görüp kendin olabilmektir. Fakat insanın kendi olup olmadığı, kendisine yetip yetemediği sınavlarından geçebilmesi çok zordur. Herkesle ters düşüp, herkesle aynı anda aynı şeyi söylememenin bedeli sefil bir yalnızlık olacaktır. İşte insan ancak o belalı yalnızlığında bir kişiliği olup olmadığını anlayabilir.

Başka filozofların adalet ve düşünce özgürlüğü hakkındaki görüşlerini alt alta sıralayıp huzur içinde ofisine çekilen felsefe profesörlerinin, emekli milletvekili maaşıyla aldığı purosunu içerken eski partisini ve patronunu yerin kulağı vardır diye kısık sesle eleştiren muhalif gazetecilerin, kürsüde ikinci yeni şiirleri okuyup gencecik öğrencilere poz keserek kendini sıradışı hisseden derin akademiklerin, vatanseverliği meslek belleyen politikacıların hiç bilemediği ve bilemeyeceği bir tecrübedir bu. Kolayı, kestirmeyi, garantiyi, çantada keklik olanı ve uslu olmayı tercih eden “herkes,” bir kişiliği varmış gibi yaşasa da bu sınavın yapıldığı salonun önünden geçmeye cesaret edemez. Pozisyonu ve makamı yokken de her günkü hayat kavgasında kızgın boğaya boynuzlarından tutarak diz çöktürtebilenler, o cümbüşten ve yıldızdan yoksun yaşamlarında bu sınavda ustalaşırlar.

Bu “herkes tiranlığında” gücünü çoğunluk olmaktan alan herkes demokrat, herkes adil, herkes dürüst, herkes korkusuz, herkes ilkeli, herkes kişilikli olduğu anda “demokrasi âşığı herkes” kendisini düşünme zorluğundan kurtaracak tek bir adamın ağzına şükran ve minnetle bakar. Oysa düşüncenin çetrefilli patikalarında bir yere

varıp varmayacağını dert etmeden yürüyen kişilikler, bazen herkesin öfkesine bazense alaylarına rağmen sadece kendilerine şükran ve minnet duyarlar.

Gökhan Yavuz Demir, “Kimdir Bu Herkes?”,

<https://www.fikirtepedya.com/deneme/kimdir-bu-herkes/> (Yayın Tarihi: 7

Nisan 2024).